

és munkatársaira, eddigi hallgatóira vonatkozóan minden információt megtalálhat.

A tanszék megalakulásakor két szobából és egy előadóteremből állott, a Rákóczi út 5. szám alatt, majd a Puskin utcába költözött, és onnan 1967-ben az egykori Ludovika Akadémia épületébe. Az 1998/99-es tanévet már a jelenlegi helyén, a Pázmány Péter sétányon egy új, korszerű egyetemi épületben kezdte meg.

A Tanszék ma már jelentős felmérési, nyomdatechnológiai és számítástechnikai műszer-együttessel rendelkezik, ahol a hallgatók a tanszék munkatársai vezetésével számos tematikus térképet, atlaszt, térkép-mellékletet és más térképészeti kiadványokat készítenek, s meg is jelentetnek.

A Tanszék professzorai nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a műszerekből, éggömbökből "térképészeti múzeum"-ot, értékes térképtárat hozzanak létre, és fejlesszenek tovább.

Minderről részletesen hallhattak az ünnepélyen résztvevők az elhangzott előadásokból, melyek rövidesen megjelennek majd. A jelenlevők méltán adóztak elismeréssel a tanszék fejlesztői, tanárai és valamennyi támogatója munkásságának.

Verebiné Fehér Katalin

A TÖRÖKVILÁG NÉHÁNY TÉRKÉPÉRŐL

Lapunk borító lapjain a sok pusztulással járó időszak néhány térképét mutatjuk be.

A törökök magyarországi uralma korszakából csak igen kevés ábrázolás került eddig az olvasók elé. Pedig bemutatni való van bőven. Nemcsak a korszak hosszúsága miatt, de a történelmi és hadi események változatossága miatt is, hiszen a három országrész szétszakítottsága, hadi állapota, határai, erősségei, a harcoló csapatainak ütközetei térképeken követhetők igazán. A fennmaradt térképek között találhatunk helyszíni felmérésen alapuló részletes (vár-, csata- vagy birtok-)térképeket, de országrészeket, nagyobb területeket ábrázoló áttekinthető térképeket is. Ezek nagy része külföldön jelent meg, vagy található fel kéziratos alakban. Napjainkban a Magyar Országos Levéltár, a Hadtörténelmi Levéltár és az Országos Széchényi Könyvtár Térképtára őriz néhányat közülük. Egyes szelvényeket közöl a Papp-Váry Árpád–Hrenkó Pál szerzőpáros „Magyarország régi térképeken” c. műve, amely a Gondolat Kiadó és az Officina Nova kiadásában jelent meg 1989-ben. Ennek 63., 77., 78. és 79. oldaláról mutatunk be a borító lapokon hármat.

A címlapon Giovanni Giuseppe Spalla császári mérnök „A Zrínyiek földje 1670-ben” című térképének részlete látható, melyet I. Lipót császár megbízásából a családnak a Mura-közben és környékén fekvő birtokairól, csáktornyai várkastélyáról s a terület erődítményeiről készített. Spalla ismerte hazánkat, az 1660-as években a kassai kerületben is dolgozott. Ez a finom vonalakkal megrajzolt, kellemes színhatású és eredetiben 1:115 200 méretarányú pergamentérkép a Zrínyi – Frangepán összeesküvés idején készült. A birtokkal együtt – melyet hamarosan császári katonák, majd törökök, ezután pedig szabadcsapatok dúltak fel – a térkép is az *Althan*-, majd a *Festetics*-család kezére jutott. Tartalmilag kiemelkedő a térkép gazdag vízrajza, tájábrázolása, településeinek, várainak megkülönböztetetten egyedi feltüntetése. A térkép nyelve a címrajzon olasz, idegenszerűek a magyar település- és folyónevek. Alul a csáktornyai várkastély madártávlatos képe látható. Az előtérben a mérnök – mérőasztala mellett – saját magát is megörökítette, munkásai pedig a hossz mérésben mérőszinórral és kitzűzőlécekkel segédkeznek neki. A jelenet az első magyarországi mérésábrázolás.

A hátsó belső borítón „Magyarország 1566. évi hadszíntértérképe” látható. Szerzője Domenico Zenoi, aki 1552–1570 között Velencében metsző műhelyet tartott fenn. Ezt a térképet azonban nem ő, hanem Giovanni Francesco Camotio, szintén velencei kartografus metszette rézbe. Voltaképpen könyvillusztráció, Giulio Ballino 1569-ben napvilágot látott könyvében jelent meg. Zenoi szerkesztett egy másik hazánk területét is tartalmazó térképet: 1574-ben adta ki a „Viago de Venetia a Constantiopolis” című munkáját. A hátsó borítón látható térkép minden valószínűség szerint abból a célból készült, hogy elősegítse a pápai segélycsapatok megszervezését, felkészítését és felhívja a figyelmet az immár Bécset is fenyegető török veszélyre. A térkép ugyanis II. Szulejmán szultán (újabb, de utolsó) magyar hadjáratának színterét mutatja, a Kárpát medence nyugati részét egészen a Körösök vidékéig, hozzávéve Ausztria stájerországi részét is – az 1566-os nyári állapotában. Igen szemléltetően – szinte piktogram szerűen – ábrázolja az Alföldön Buda és Bécs felé vonuló 200 000 főnyi sereget, benne a görög és a kairói beglerbég csapatait, a janicsárokat, a teve oszlopot, az ostromgépek és más szállítmányok elhelyezkedését is. De észrevehetjük a keresztény seregek felvonulását is Bécs körül, a magukra maradt végvárok rajzát, köztük az akkortájt ostromlott és Szulejmán hadjáratát lassító Szigetvárat, ahol az ostrom idején a szultán meg is halt. A Dráva – Száva között csatakép tűnik fel, ahol Miksa császár öccsének, Károlynak csapatai állnak harcban a törökkel.

A térkép igen szemléletesen és áttekinthetően mutatja be mindezt, a szerkesztés alapja a vízhalózati lehetett, s bár a Duna folyása eltér az észak-déli iránytól, és a névrajz olaszos, új vonások is megjelennek a térképen: a fokhálózat, az aránymérték és a szélrózsa rajza, amely a Gastaldi-térkép egyes jellemzőire enged következtetni. A térkép mindenképpen az egyik első török kori áttekintést nyújtó alkotásnak tekinthető.

Lapunk hátsó külső borítóján egy vár részletrajzát tekinthetjük meg: Tokaj várának erődítési tervezetét 1664-ből. Ezek hadmérnöki tervrajzok munkarészei közül valók, egy alaprajzi ábrázolás és egy látrajz e minden időben fontos katonai támaszpontról.

Ez az elsősorban a tiszáninneni területek védelmét szolgáló építmény és város.

Rákóczi György váru rsága után 1660-tól került a császáriak kezére, a Haditanács a török veszély miatt azonnal elrendelte megerősítését. Az erődítést Jacob Holst és Lucas Georg Ssicha hadmérnökök tervezték és vezették az 1660–1668 közötti években. Az itt közreadott kézirati rajzokat utóbbi készítette. Ssicha tábori, majd hadi építész volt. 1667-től a kassai erőd építését vezette, 1673-ban megbízást kapott a felvidéki várak építészeti-erődítési felülvizsgálatára. A kassai és a tokaji mellett részt vett a kállói, a szatmári és a füleki, sőt a pozsonyi vár helyreállításában (1685).

Kétségtelenül érdemes vezetője volt az északi or-

szágrész védelmi vonala kiépítési munkálatainak, amit későbbi kassai királyi főépítési kinevezése is alá támaszt.

A bemutatott alaprajzon a várat a Bodrog szigetén tervezte helyreállítani, közvetlenül a Tisza torkolatánál. Középen van a vizesárokka l körülvelt belső vár, a henger alakú löportoronnyal. Az erősebb vonalak feltehetően az újjáépítendő részeket (bástyákat, kazamatákat, oszlopsorokat) jelzik.

A látkép keletről nyugat felé nézve mutatja a várat, és a háttérben a város egy részét. A vár épülettömbje mögött kilátszik a régi öregtorony hagymakupolás tetete, bal oldalon pedig az említett löportorony kerekded, kevésbé magasra nyúló alakja fedezhető fel. Az előtérben az új cölöpsor (paliszád) rajza teszi igazán tetszetőssé a képet.

E térképek előhírnökei voltak a 18. század magyar térképeinek is. Rá kell mutatnunk arra is, hogy a török világ időszakából még több térkép lappanghat tőlünk nyugatra felvő városok könyvtáraiban, és feltáratlanok még törökországi források, térképek lelőhelyei is. Bizonyára bővülni fog még az általunk most még nem ismert térképek állománya, amely a térképészekről felkészülést, szellemi munkát, a kulturális vezetéstől pedig kutatási lehetőséget kíván meg.

Dr. Karsay Ferenc

H Í R E K

INNEN-ONNAN

Április 10–11. között spanyol központi és területi kormányzati hivatalok földügyi szakértői delegációja tartózkodott Budapesten, melynek keretében Magyar-Spanyol Földügyi Konferenciát szervezett az FVM megbízásából a Közép-európai Földügyi Tudásközpont (CelkCenter)¹. A nagysikerű rendezvényen a spanyol előadás-sorozatát másnap Csornai Gábor, a FÖMI Távérzékelési Központ vezetője, által a MEPAR rendszerről adott részletes ismertetés, majd terepi bejárás követte a Fejér megyei Mezőfalva teszterületen. A vendégek megismerkedhettek a terület alapú támogatások helyszíni ellenőrző rendszere korszerű és üzemszerű gyakorlatával. Útközben a spanyol szakemberek egy földhivatal munkanapjába is betekinthettek, felkeresve a Dunaújvárosi Körzeti Földhivatalt. Nagy meglepéssel nyugtázták a működő TAKAR-Net nyújtotta szolgáltatási lehetőségeket.

1) A Spanyol Földügyi Nap eseményeiről a 43. oldalon számolunk be – Szerk.

A Földmérők Nemzetközi Szövetsége (francia rövidítése: FIG) 125 éves megalapítása alkalmából Párizsban, április 13–17. között „munkahét” (working week) elnevezésű ünnepi rendezvénysorozatot rendezett. A magyar földmérési szakmai közösséget dr. Detrekői Ákos elnök (MFTTT), Apagyi Géza mb. főosztályvezető (FVM), dr. Forgács Zoltán, Kovács Károlyné osztályvezetők (FÖMI), dr. Márkus Béla főigazgató (NYME GFK), Osskó András hivatalvezető-helyettes (Fővárosi Földhivatal), dr. Váczy Attila projekt menedzser (NKP Kht.) képviselték, akik közül többen a FIG különböző testületeinek hivatalos tagjai, tisztségviselői is.

Április 27–30. között „Részvételen és tárgyaláson alapuló vidékfejlesztés” témakörben rendezett nemzetközi műhely Budapesten és Bujákon a FAO Közép-és Kelet-európai Alregionális Központja, melyen a